

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ БІЗНЕСУ ТА ІННОВАЦІЙНОГО
РОЗВИТКУ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВ

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

методичні рекомендації

для практичних занять і самостійної роботи здобувачів вищої освіти ступеня
«Бакалавр» спеціальності 181 «Харчові технології» денної форми навчання

МИКОЛАЇВ

2022

УДК 664.003.1

Е45

Друкується за рішенням науково-методичної комісії факультету менеджменту МНАУ від 28.04.2022 р. протокол № 9.

Укладач:

Т.Г. Олійник – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств, Миколаївський національний аграрний університет.

Рецензенти:

Волошина-Сідей В.В. - канд. екон. н., ст. викладач кафедри фінансів та обліку Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського

Бобровська Н. В. к.е.н., старший викладач кафедри менеджменту та маркетингу Миколаївського національного аграрного університету

© Миколаївський національний аграрний
університет, 2022

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Тема 1. Загальна характеристика харчової промисловості.....	5
Тема 2. Класифікація галузей і структура харчової промисловості.....	7
Тема 3. Організаційна структура управління харчовою промисловістю.....	10
Тема 4. Якість, стандартизація і сертифікація продукції.....	13
Тема 5. Ефективність діяльності підприємств.....	14
Тема 6. Основні виробничі фонди підприємств харчової промисловості.....	17
Тема 7. Оборотні фонди підприємств харчової промисловості.....	21
Тема 8. Сировинні ресурси і ефективність їх використання.....	24
Тема 9. Трудові ресурси.....	25
Тема 10. Продуктивність праці та організація заробітної плати	29
Тема 11. Собівартість продукції.....	31
Тема 12. Прибуток і рентабельність підприємств харчової промисловості...	33
Список використаних джерел.....	35

ВСТУП

Забезпечення населення продуктами харчування на основі науково обґрунтованих норм споживання є однією з найважливіших сучасних проблем економіки. Її вирішення визначається передусім технічним і організаційно-економічним рівнем розвитку харчової промисловості.

Як свідчить досвід, на підприємствах харчової промисловості ще іноді недооцінюють роль економічних знань у процесі прийняття різноманітних управлінських рішень, планування та організації виробництва, мотивації працівників, здійснення ефективної діяльності. Адже від правильно розрахованого показника ефективності залежить узгодження взаємодія всіх працівників, досягнення ними позитивних результатів.

Методичні рекомендації для практичних занять і самостійної роботи призначені для здобувачів вищої освіти ступеня «Бакалавр» спеціальності 181 «Харчові технології» денної форми навчання, виконання курсових проектів, при підготовці до екзамену.

Тема 1. Загальна характеристика харчової промисловості

Теми доповідей

1. Місце харчової промисловості у господарстві України.
2. Виробництво продуктів харчування в Україні.
3. Вплив глобалізації на харчову промисловість.
4. Місце підприємств харчової промисловості у регіоні і становленні сучасної структури економіки.

Завдання 1. Дайте визначення поняттю:

Харчова промисловість - _____

Завдання 2. Визначити, які виробництва зорієнтовані на *чинник сировини, на чинника споживача або на чинник сировини і на чинник споживача.*

Завдання 3. За даними таблиці визначити: 1) структуру галузей, що надають послуги; 2) темпи зростання обсягу надання послуг, 3) коефіцієнти випередження.

Таблиця 1 – Динаміка та структура надання послуг

Галузі економіки, які надають послуги	Надання послуг, млн. грн.		Структура надання послуг, %		Темп зростання, %	Коефіцієнт випередження
	20__ р.	20__ р.	20__ р.	20__ р.		
Транспорт та зв'язок	2418	1442				
Торгівля та громадське харчування	2569	2967				
Житлове та комунальне господарство	1784	1623				
Охорона здоров'я, фізична культура та соціальне забезпечення	928	1087				
Освіта	1798	1358				
Фінанси, кредит, страхування, пенсійне забезпечення	2841	2497				

Управління та оборона	1940	2954				
Інші галузі	201	184				
Разом						

Висновок

Завдання 4. Відновити втрачені дані, виходячи з інформації, поданої у таблиці.

Таблиця 2 – Динаміка та структура обсягу випуску продукції

Галузі	Обсяг випуску продукції, млн. грн.		Темп зростання%	Коефіцієнт випередження	Галузева структура, %	
	20__ р.	20__ р.			20__ р.	20__ р.
А	105					
Б		135			25,5	
В		111				38
Разом	340	387		-	100	100

Висновок

Завдання 5. За даними таблиці визначити: а) галузеву структуру сфери матеріального виробництва; б) темпи зростання обсягу виробництва за окремими галузями та у сфері матеріального виробництва в цілому, в) галузеві коефіцієнти випередження.

Таблиця 2 – Динаміка та структура галузей виробничої сфери економіки

Галузі виробничої сфери економіки	Випуск продукції, млн. грн.		Структура, %		Темп зростання%	Коефіцієнт випередження
	20__ р.	20__ р.	20__ р.	20__ р.		
Промисловість	56587	63447				
Будівництво	27031	28514				
Сільське господарство	74179	69825				
Інші галузі	6728	8387				
Усі галузі виробничої сфери						

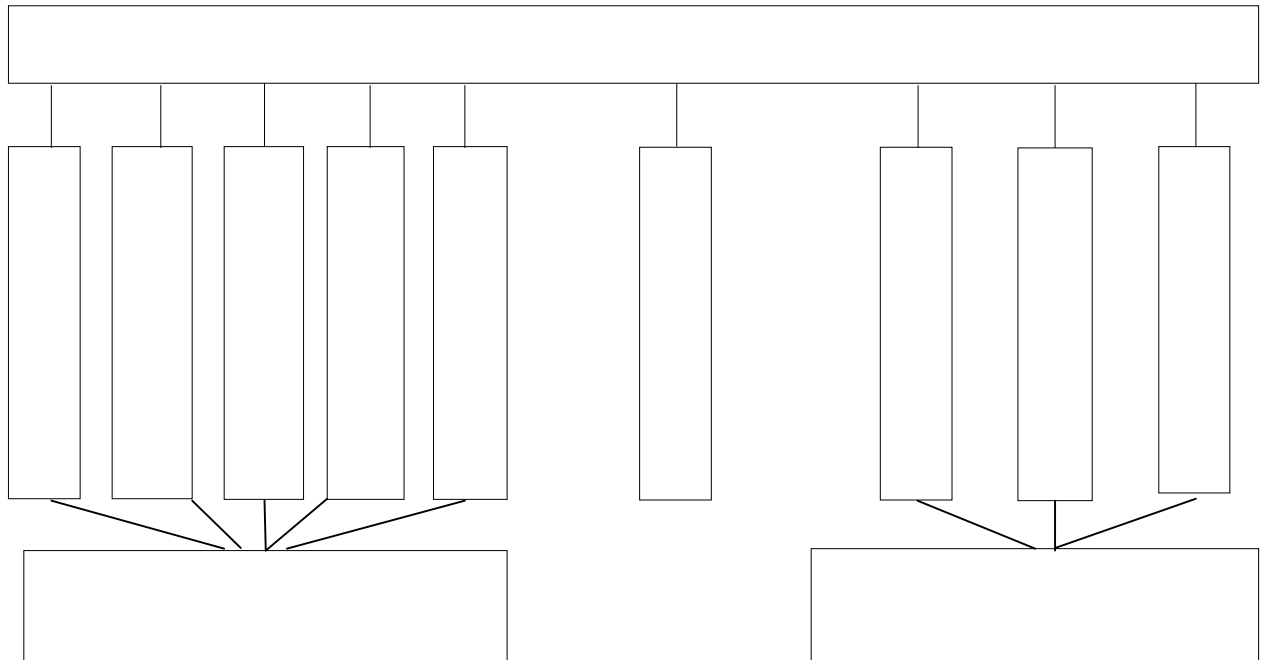
Висновок

Тема 2. Класифікація галузей і структура харчової промисловості

Теми доповідей

1. Класифікація галузей харчової промисловості.
2. Перспективи розвитку харчової промисловості.
3. Традиційні виробництва харчової промисловості окремих країн світу.

Завдання 1. Заповніть схему «Галузевий склад харчової промисловості».

Завдання 2. Розрахувати структуру асортименту продукції, яка виготовляється ковбасним цехом «Еріка».

Таблиця 2.1. Структура асортименту продукції ковбасного цеху «Еріка»

Асортимент	I зміна		II зміна		III зміна	
	шт.	%	шт.	%	шт.	%
Варені ковбаси:						
- Любительська	65		78		100	
- Столична	97		87		105	
- Київська	75		73		87	
Окрема:						
- До сніданку	85		90		80	
- Деснянська	85		78		88	
- Чайна	70		77		80	
Напівкопчені ковбаси:						
- Полтавська	20		15		27	
- Черкаська	70		89		97	
- Українська	30		35		50	
- Куряча шинкована	10		15		17	
- Індича шинкована	10		17		16	

- Польська	25		15		20	
Субпродуктів:						
- Ліверна варена	100		120		150	
- Ліверна рослинна	100		140		130	
Всього						

Висновок.

Завдання 3. Розрахувати структуру енергетичної цінності сирів враховуючи білки, вуглеводи та жири.

Таблиця 2.2 Структура енергетичної цінності сирів, в 100 гр.

Назва	Енергія		Білки		Вуглеводи, г		Жири, г	
	ккал.	%	гр.	%	гр.	%	гр.	%
Сир твердий	347		22		5		28	
Сир 45% м'який Фета Premiale	220		14		4		16	
Сир Моцарела Mozzarella 45% Bellezza	245		18		1		19	
Сир твердий Гауда Swiatowid	333		24		2		26	
Пармезан	389		35		3		26	
Моцарелла	281		19		2		22	
Сир Брі	291		21		0,45		28	
Сир м'який солоний Favita Mlekovita	224		10		6		18	
Сулугуні	293		21		0,48		23	
сир Філадельфія	280		4		3		28	
Сир твердий Голландія 45% Комо	342		26		0,5		26	
Разом		100		100		100		100

Висновок.

Завдання 4. Розрахувати структуру оптового товарообороту підприємств продовольчих товарів.

Таблиця 2.3. Структура оптового товарообороту підприємств продовольчих товарів

Продовольчі товари	2019р.		2020р.		2020р.у % до 2019р.
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	
М'ясо та м'ясні продукти	260047,6		336043,8		
Продукти молочні, масло та сири	463594,3		321278,3		
Яйця	2552,5		1885,3		
Олії та жири харчові	48238,7		31216,5		

Напої алкогольні	871755,3		836709,3		
Води мінеральні та напої безалкогольні й соки фруктові та овочеві	154797,9		128074,7		
Вироби хлібобулочні та кондитерські борошняні	53409,6		135467,9		
Цукор	4554,2		8731,1		
Вироби кондитерські цукрові та шоколад	267420,8		232662,5		
Кава, чай, какао та прянощі	139848,3		87167,6		
Інші продовольчі товари					
у тому числі:					
- рис	2550,3		4243,0		
- борошно	8854,2		14824,7		
- крупи та борошно грубого помелу	11124,2		13023,5		
- вироби макаронні	29632,6		8153,2		
- сіль харчова	163,7		2286,7		
Разом		100		100	

Висновок

Тема 3. Організаційна структура управління харчовою промисловістю

Темі доповідей

1. Організаційна структура як ключовий елемент управління сучасним бізнесом.
2. Сутність, основні принципи і методи управління.
3. Сутність, функції і завдання менеджменту.

Завдання 1. Дайте визначення поняттю:

Організаційна структура - _____

Завдання 2. Заповніть нижченаведену таблицю, де опишіть переваги і недоліки основних організаційних структур.

Таблиця 3.1. Переваги і недоліки основних організаційних структур

Структура	Переваги	Недоліки
Лінійна		

Функціональна		
Дивізіональна		
Матрична		

Завдання 2. Проаналізувати розмір підприємства. Зробити висновки.

Таблиця 2 - Параметри розміру ПП «Зоря» Баштанського району

Показники	Роки			У середньому по підприємствах району	20__р. у % до		
	20__	20__	20__ -		20__ р.	20__ р.	Середньо районних показників
Валова продукція у постійних цінах 2016р., тис. грн.	2534,0	2820,0	2900,2	1904,5			
Товарна продукція, тис. грн.	1824,4	1692,0	1990,5	1322,0			
Земельна площа – всього, га	3100	3400	3200	2668			
у т.ч. сільськогосподарські угіддя	3074	3331	3101	2487			
З них: рілля	3052	3218	3008	2150			
Середньооблікова чисельність працівників, осіб	130	118	105	87			
у т.ч. працівників, зайнятих у сільському господарстві	124	112	96	80			
Середньорічна вартість основних фондів, тис. грн.	9697	10677	1166,2	7134,0			
Середньорічна вартість оборотних	1710,0	1718,5	1618,8	974,0			

засобів, тис. грн.							
Поголів'я тварин, ум. гол.	131,0	105,1	95,1	93,0			

Висновок

Завдання 3. Проаналізувати структуру організаційно-правових форм господарювання аграрних підприємств Миколаївської області. Зробити висновки.

Таблиця 3 - Кількість діючих господарюючих суб'єктів у сільському господарстві Миколаївської області

Показники	2019р.		2020р.		2021р.	
	од.	%	од.	%	од.	%
Господарські товариства	410		397		383	
Приватні підприємства	225		214		216	
Виробничі кооперативи	41		39		35	
Фермерські господарства	1527		1540		1626	
Державні підприємства	21		20		21	
Підприємства інших форм господарювання	129		126		121	
Всього		100		100		100

Висновок

Завдання 4. За даними таблиці визначити ефективність та доцільність постачання продукції (власного виробництва) в умовні регіони А, Б та В з врахуванням зміни транспортного фактору (зростанням транспортних витрат на 40%). Зробити висновки.

Таблиця 4 - Розрахунок ефективності постачання продукції в умовні регіони

Показники	Умовні регіони		
	А	Б	В
Вихідні дані			
1. Відстань до умовного регіону, км	40	54	61
2. Транспортні витрати на 1 км, ум. грош. од.	2	2	2
3. Виробнича собівартість одиниці продукції	80	80	80
4. Витрати на реалізацію одиниці продукції, ум. грош. од.	5	5	5
5. Обсяги реалізованої продукції, шт..	950	1000	1100
6. Ціна реалізації, ум. грош. од.	100	105	112
7. Граничний рівень рентабельності, %	17	17	17
Розрахункові показники <i>При існуючому розмірі транспортних витрат</i>			
8. Загальний розмір транспортних витрат при постачанні продукції до району, ум. грош. од.			

9. Вартість усієї продукції, що постачається в регіон, ум. грош. од.			
10. Витрати на реалізацію всього обсягу продукції, ум. грош. од.			
11. Виробнича собівартість усієї продукції, що постачається в регіон, ум. грош. од.			
12. Повна собівартість усієї продукції, що постачається в регіон, ум. грош. од.			
13. Прибуток, ум. грош. од.			
14. Рівень рентабельності, %			
<i>При збільшенні розміру транспортних витрат</i>			
15. Розмір транспортних витрат при зростанні на 40 %, ум. грош. од.			
16. Повна собівартість продукції, ум. грош. од.			
17. Прибуток, ум. грош. од.			
18. Рівень рентабельності, %			

Висновок

Тема 4. Якість, стандартизація і сертифікація продукції

Теми доповідей

1. Сутність та науково-методичні основи стандартизації.
2. Міжнародна стандартизація: суть, значення.
3. Міжнародні стандарти на харчові продукти Codex Alimentarius.

Завдання 1. Дайте визначення поняттям:

Якість продукції _____

Стандартизація _____

Сертифікація _____

Завдання 2. Підготувати презентації на теми:

1. «Захист прав споживачів в Україні та інших державах світу».
2. «Сертифікація товарів та послуг. Обов'язкова та добровільна сертифікація».
3. «Поняття якості та його характеристика з точки зору споживача та виробника».
4. «Прояви стандартизації. Стандартизація товарів та послуг».

Необхідно звернути увагу на ситуації, у яких відбувається порушення прав споживачів. Проглянути відповідність цін у супермаркетах на цінниках і на касі; спробувати повернути товар, який Вам не підійшов у магазин та інше. Підкріпити спостереження фото або описом ситуації. У другій частині завдання проаналізувати, як на відміну від України відбувається захист прав споживачів у 2х інших обраних для дослідження країнах.

Завдання 3. Ділова гра на тему: «Що краще для країни: обов'язкова чи добровільна сертифікація?»

Регламент ділової гри – 30 хвилин. Після ділової гри закріплюють отримані дані висновками та короткою дискусією – 15 хвилин.

Завдання передбачає поділ студентів на 2 групи, які мають альтернативне бачення: Група 1 підтримує політику обов'язкової сертифікації. Група 2 підтримує політику добровільної сертифікації. Студенти у групах по-черзі презентують свою позицію.

В кінці заняття відбувається вибір кращого виконання творчого завдання - колективне обговорення, підведення підсумків і голосування.

Тема 5. Ефективність діяльності підприємств

Теми доповідей

1. Ефективність як економічна категорія
2. Економічна ефективність діяльності підприємств харчової промисловості та чинники її підвищення.
3. Економічна ефективність та контроль якості.

Завдання 1. Визначте необхідні дані й заповніть таблицю.

Таблиця 1. Вихідні дані для розрахунку економічних показників для підприємств харчової промисловості Миколаївського району

Підприємства	Ціна	Виробництво	Обсяг	Витрати	Прибуток
--------------	------	-------------	-------	---------	----------

				сукупні витрати, грн	граничні, грн./ц	середні, грн./ц	середні змінні, грн./ц	
ВАТ «Дмитрівка»	4,0		2000	7400	2,9		3,2	
ЗАТ «Іванівка»	5,9		10000		5,9	4,7	4,2	
ТОВ Гаврилівка»		40000	4000		10	10	8,7	
ТзДВ «Михайлівка»			100	3500	26	35,0	23,9	
ТОВ «Зоря»	9,0		500		9,0	15	12	

Розв'язок:

Заповнимо таблицю 1, використовуючи наступні формули:

$$V_p = C \cdot O_p,$$

де V_p – виручка від реалізації продукції, грн.;

C – ціна реалізації продукції, грн./ц;

O_p – обсяг реалізації, ц.

Сукупні витрати розраховуються за формулою:

$$P_c = C \cdot O_p,$$

де P_c – сукупні витрати підприємства, грн.;

C – середні витрати (собівартість), грн./ц;

O_p – обсяг реалізації, ц.

Прибуток підприємства:

$$P_p (- P_p) = V_p - P_c,$$

де $P_p (- P_p)$ – прибуток (збиток) підприємства, грн.;

V_p – виручка від реалізації продукції, грн.;

P_c – сукупні витрати підприємства, грн.

Завдання 2. За даними таблиці 1. визначити економічну ефективність сільськогосподарського виробництва. Зробити висновки.

Таблиця 1 Вихідні дані для визначення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва в ПП «Дружба» Вознесенського району

Показники	20_рік	20_рік
Площа с.-г. угідь, га	3275	3275
Середньорічна чисельність працівників с.-г. виробництва, чол.	97	85
Валова продукція в постійних цінах 2016 року, тис. грн.	10356	12827
Валова продукція в поточних цінах, тис. грн.	11660	14866
Валовий дохід, тис. грн.	3645	3806
Вартість товарної продукції (грошова виручка від реалізації), тис. грн.	13831,0	15522,0

Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	12748,0	13864,0
Прибуток від реалізації, тис. грн.	1083	1658,0
Середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. грн.	1056	1178
Середньорічна вартість оборотних засобів, тис. грн.	211,2	235,6
Прямі затрати праці в сільгоспвиробництві, тис. люд.-год.	234,3	286,1
Виробничі (поточні) витрати, тис. грн.	1177,0	1208,0

Таблиця 2 Економічна ефективність сільськогосподарського виробництва в ПП «Дружба» Вознесенського району

Показники	201_рік	201_рік	Темп росту, %
Виробництво валової продукції, грн. на: - 1 га сільгоспугідь - 1 люд.-год. - 1 грн. виробничих витрат - 1 грн. основних виробничих фондів сільськогосподарського призначення			
Отримано валового доходу, грн. на: - 1 га сільгоспугідь - 1 люд.-год. - 1 грн. виробничих витрат - 1 грн. основних виробничих фондів сільськогосподарського призначення			
Отримано прибутку, грн. на: - 1 га сільгоспугідь - 1 люд.-год. - 1 грн. виробничих витрат			
Отримано на одного середньорічного працівника, зайнятого у сільгоспвиробництві, тис. грн.: - валової продукції в постійних цінах 2016 року - валового доходу - прибутку (збитку)			
Рівень рентабельності (збитковості), %			
Норма прибутку (збитку), %			

Висновок

Завдання 2. За даними таблиці 3. визначити економічну ефективність виробництва озимої пшениці. Зробити висновки.

Таблиця 3. Вихідні дані для розрахунку економічної ефективності виробництва озимої пшениці в ПСП «Дружба» Березнегуватського району

Показники	2019	2020	2021
Валовий збір, ц	12250	14650	20670
Посівна площа, га	500	630	780
Виробнича собівартість, тис. грн	4175,4	6502,4	10961,4
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	5010,5	7802,9	13153,7
Виручка від реалізації, тис. грн	5726,9	8036,7	15541,7
Кількість реалізованої продукції, ц	10412,5	13185,0	17569,5
Прибуток, тис. грн			

Таблиця 4 Економічна ефективність виробництва озимої пшениці в ПСП «Дружба» Березнегуватського району

Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	20__% до:	
				20__ р.	20__ р.
Урожайність, ц/га					
Собівартість 1ц, грн.:					
- виробнича;					
- реалізованої продукції					
Ціна реалізації 1ц, грн.					
Прибуток (+), збиток (-), грн.:					
- на 1ц зерна;					
- на 1га посіву зернових					
- культур					
- на 1грн. виробничих витрат					
Рівень рентабельності (збитковості), %					

Висновок

Тема 6. Основні виробничі фонди підприємств харчової промисловості

Темі доповідей

1. Теоретична сутність та структура основних фондів підприємства.
2. Амортизація основних засобів.
3. Сучасні напрями підвищення ефективності використання основних фондів підприємства.

Завдання 1. Проаналізувати склад і структуру основних фондів підприємства. Зробити висновки.

Групи основних засобів	20__ р.		20__ р.		20__ р.		20__ р. у % до 20__ р.
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	
Будинки, споруди та передавальні пристрої	6905		7302		12383		
Машини та обладнання	13985		18470		23898		
Транспортні засоби	1426		1735		2216		
Інструменти, прилади	651		819		988		
Робоча і продуктивна худоба	1360		1874		2416		
Багаторічні насадження	35		36		36		
Малоцінні необоротні матеріальні активи	178		255		469		
Капітальні витрати на поліпшення земель	18		80		149		
Всього							

Висновок

Завдання 2. Визначити показники руху і технічного стану основних фондів

Методика виконання

Показники стану і руху основних фондів

1. Коефіцієнт (швидкість) обороту основних фондів – відношення річної суми амортизації основних виробничих фондів до їх середньорічної вартості або період обороту як зворотне співвідношення цих величин.

2. Коефіцієнт зростання ($K_{зр}$) - відношення суми основних засобів на кінець року до їх вартості на початок року.

3. Коефіцієнт вибуття (K_v) – відношення вартості вибулих за звітний рік основних засобів до суми всіх основних засобів на початок року.

4. Коефіцієнт оновлення (K_o) – відношення заново введених за рік основних засобів до балансової вартості всіх основних засобів на кінець року. Між даними показниками існує тісний взаємозв'язок: очевидно, що $K_{зр} > 1$ за умови, коли $K_o > K_v$, і навпаки. Якщо суми вибулих фондів = сумі заново введених, то $K_{зр} = 1$.

5. Коефіцієнт зношення ($K_з$) – відношення суми зношення до первісної вартості основних засобів.

6. Коефіцієнт придатності ($K_{п}$) – частка від ділення первісної вартості засобів за мінусом усієї суми зношення на їх первісну вартість, або $K_{п} = 1 - K_з$. Чим вищий $K_{п}$ і менший $K_з$, тим кращі умови має п-во для більш раціонального використання основних засобів.

Таблиця 2 – Показники руху та технічного стану основних фондів в ПП «Дружба» Вознесенського району

Показники	Рік	
	201	201
Вихідні дані		
Наявність основних засобів:		
- на початок року, тис. грн.	1183	1340
- на кінець року, тис. грн.	1035	1420
Надійшло за рік, тис. грн.	86	128
Вибуло за рік, тис. грн.	234	48
Основні засоби, тис. грн.:		
первісна вартість	1183	1340
знос	542	420
залишкова вартість	641	920
Розрахункові показники		
Коефіцієнт зростання, %		
Коефіцієнт оновлення, %		
Коефіцієнт вибуття, %		
Коефіцієнт зносу, %		
Коефіцієнт придатності, %		

Висновок

Завдання 3. Визначити забезпеченість підприємства основними фондами

Методика виконання

1. **Фондозабезпеченість виробництва** – це відношення первісної вартості основних виробничих фондів сільськогосподарського призначення до площі сільськогосподарських угідь.

2. **Фондоозброєність праці** – це відношення первісної вартості основних виробничих фондів сільськогосподарського призначення до середньорічної кількості працівників, зайнятих у сільськогосподарському виробництві.

Показники	Рік	
	201_	201_
Вихідні дані		
Площа сільськогосподарських угідь, га	2460	2460
Середньорічна чисельність працівників, осіб	1183	1340
Середньорічна вартість основних фондів, тис. грн.	1035	1420
Розрахункові показники		
Фондозабезпеченість, тис. грн.		
Фондоозброєність праці, тис. грн.		

Висновок

Завдання 4. Визначити економічну ефективність використання основних фондів підприємства

Методика виконання

1. **Фондовіддача** ($I_{ф\text{ від}}$) – відношення вартості виробленої валової продукції в поточних цінах до середньорічної вартості основних виробничих фондів сільськогосподарського призначення.

2. **Фондомісткість** – це зворотний показник фондовіддачі, тобто, це відношення середньорічної вартості основних виробничих фондів сільськогосподарського призначення до вартості виробленої валової продукції в поточних цінах. Він показує, скільки було використано основних виробничих фондів для виробництва однієї гривні вартості продукції.

3. **Норма прибутку** – процентне відношення балансового прибутку до середньорічної вартості сукупних виробничих фондів.

Таблиця 2 – Економічна ефективність використання основних фондів в ПП «Дружба» Вознесеньського району

Показники	Рік	
	201_	201_
Вихідні дані		
Середньорічна вартість основного капіталу, тис. грн.	21156	25584
Середньорічна вартість оборотного капіталу, тис. грн.	18194	19186

Вартість валової продукції (у постійних цінах), тис. грн.	16539	22141
Чистий прибуток, тис. грн.	3245	7352
Розрахункові показники		
Фондовіддача, грн.		
Фондомісткість продукції, грн.		
Норма прибутку, %		

Висновок

Завдання 5. Визначити структуру основних виробничих фондів на початок і кінець звітного періоду, отримані результати проаналізувати. Розрахунки рекомендується проводити в табличній формі.

Методика виконання

Середньорічна вартість основних виробничих фондів у звітному році доцільно виконати за формулою:

$$\text{ОФ сер. варт.} = \text{ОФ поч.} + \frac{\text{ОФ над.} \times \text{М над.}}{12} - \frac{\text{ОФ виб.} \times \text{М виб.}}{12} \quad (1)$$

де ОФ поч. – вартість основних виробничих фондів на початок звітного року, тис. грн.;

ОФ над. – вартість введених в експлуатацію основних фондів протягом звітного року, тис. грн.;

ОФ виб. – вартість основних виробничих фондів, які вибули протягом звітного року, тис. грн.;

М над. – кількість місяців у році, протягом яких основні виробничі фонди, що надійшли, працювали, не враховуючи місяця надходження;

М виб. – кількість місяців, що залишилися до кінця року з моменту вибуття основних виробничих фондів, не враховуючи місяця вибуття.

Таблиця 6 - Аналіз структури та руху основних засобів, тис. грн.

Найменування груп основних фондів	Наявність на початок року, тис. грн.	Надійшло протягом року, тис. грн.	Вибуло протягом року, тис. грн.	Наявність на кінець року, тис. грн.	Питома вага, %	
					на початок року	на кінець року
Будівлі	20207					
Споруди, передавальні пристрої	4408					
Машини й устаткування	8635		28 (2 міс)			
Транспортні засоби	500	95 (5 міс)				
Інструмент виробничий, господарський	3544	908 (4 міс.)	3 (3 міс.)			

інвентар						
Інші основні фонди	116	18 (2 міс)				
Разом					100	100

Висновок

Тема 7. Оборотні фонди підприємств харчової промисловості

Теми доповідей

1. Склад та структура оборотних фондів підприємства.
2. Оцінка ефективності використання оборотних коштів підприємства.
3. Показники рівня та шляхи підвищення ефективності використання оборотних коштів.

Завдання 1. Проаналізувати склад і структуру оборотного капіталу підприємства. Зробити висновки.

Таблиця 1. Склад і структура оборотного капіталу ТОВ «Надія»
Миколаївського району

Групи оборотних засобів	20__ р.		20__ р.		20__ р.		20__ р. у % до 20__ р.
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	
Виробничі запаси	1451,5		1431,2		1462,3		
Тварини на вирощуванні і відгодівлі	1858		1403,2		1304,2		
Незавершене виробництво	563,2		524,8		575,4		
Всього оборотних фондів							
Готова продукція	607,8		387,6		359,6		
Поточна дебіторська заборгованість	207,5		389,3		901,8		
Грошові кошти та їх еквіваленти	18,1		16,9		14,5		
Всього фондів обігу							
Оборотний капітал підприємства	4706,4		4153,0		4617,8		

Висновок

Завдання 2. Визначити склад і структуру оборотних засобів ВАТ «Калина» Сланецького району

Таблиця 2. Склад і структура оборотних засобів ВАТ «Калина» Сланецького району

Складові оборотних засобів	20__ р.		20__ р.		20__ р.		20__ р. у % до 20__ р
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	
Оборотні фонди - всього							
з них:							
виробничі запаси							
в т.ч.:							
сировина і матеріали							
паливо							
тара і тарні матеріали							
будівельні матеріали							
запасні частини							
матеріали с.г. призначення (корми, насіння, добрива, отрутохімікати)							
біологічні активи							
незавершене виробництво							
Фонди обігу - всього							
з них:							
готова продукція							
товари							
дебіторська заборгованість							
поточні фінансові інвестиції							
грошові кошти та їх еквіваленти							
Оборотний капітал підприємства (всього оборотних засобів)							

Висновок

Завдання 3. Визначити ефективність використання оборотних фондів підприємства і швидкість їх обертання.

Таблиця 3. Ефективність використання оборотних фондів підприємства та швидкість їх обертання у ВАТ «Калина» Єланецького району

Показники	Роки			20__ р. у % до 20__ р
	20__ р.	20__ р.	20__ р.	
Коефіцієнт обороту оборотного капіталу				
Коефіцієнт завантаження				

коштів в обороті				
Тривалість одного обороту, днів				
Фондовіддача оборотного капіталу				
Фондомісткість				
Матеріаловіддача				
Матеріаломісткість				
Рентабельність оборотних фондів, %				
Коефіцієнт забезпечення власними коштами				
Коефіцієнт покриття				
Коефіцієнт абсолютної ліквідності				
Питома вага оборотних виробничих фондів в оборотному капіталі підприємства, %				

Висновок

Тема 8. Сировинні ресурси і ефективність їх використання

Темі доповідей

1. Види сировини і матеріалів у харчовій промисловості.
2. Сировинна база і сировинні ресурси харчової промисловості
3. Особливості формування сировинних зон для підприємств харчової промисловості.

Завдання 1. Визначити сировину для виробництва певних видів продукції

Сировиною для виробництва борошна є :	пшениця
	цукрові буряки
	жито
	картопля
	гречка
	огірки
	кукурудза
	ріпак
	ячмінь
	виноград

	овес
--	------

Сировиною для виробництва овочевих консервів є :	виноград
	перець
	соняшник
	томати
	капуста
	квасоля
	абрикоси
	огірки

Сировиною для виробництва макаронних виробів є :	какао
	борошно
	томати
	вода
	збагачувальні добавки
	МОЛОКО

Тема 9. Трудові ресурси

Темі доповідей

1. Поняття, характер та особливості праці в харчовій промисловості.
2. Персонал підприємства і його класифікація.
3. Трудові ресурси і ефективність їх використання.

Завдання 1. Визначити та проаналізувати структуру наявного населення Миколаївської області по роках.

Таблиця 1. Динаміка та структура наявного населення Миколаївської області

Область, міста	20__ рік		20__ рік		20__ рік	
	тис. осіб	%	тис. осіб	%	тис. осіб	%
Область	1273,6	100	1158,2	100	1141,3	100
міста						
Миколаїв	509,1		493,6		486,3	
Вознесенськ	42,2		35,4		35,1	
Очаків	17,1		14,5		14,2	
Первомайськ	70,7		66,6		65,6	
Южноукраїнськ	39,5		40,3		39,8	

райони						
Арбузинський	24,8		20,2		19,8	
Баштанський	52,5		37,6		37,3	
Березанський	25,1		23,4		23,0	
Березнегуватський	23,2		20,4		20,1	
Братський	21,2		18,0		17,6	
Веселинівський	27,0		23,1		22,7	
Вітовський	54,8		50,5		50,2	
Вознесенський	36,2		30,5		30,0	
Врадіївський	21,2		17,6		17,3	
Доманівський	29,1		25,5		25,1	
Єланецький	18,4		15,5		15,3	
Казанківський	24,8		19,7		19,4	
Кривоозерський	28,5		24,8		24,3	
Миколаївський	34,7		30,4		30,0	
Новобузький	34,2		31,1		30,6	
Новоодеський	37,5		33,5		33,1	
Очаківський	17,1		15,4		15,2	
Первомайський	37,2		30,2		29,6	
Снігурівський	47,5		40,4		39,7	

Висновок

Завдання 2. Проаналізувати структуру кількості живонароджених та померлих та визначити природний приріст населення міста Миколаєва та області

Природний приріст (скорочення) населення розраховується за формулою:

Кількість народжених – Кількість померлих

Таблиця 2. Природний рух населення у м. Миколаїв та області (осіб)

	Кількість народжених				Кількість померлих				Природний приріст, скорочення (-/+)	
	20__		20__		20__		20__		20__	20__
	ос.	%	ос.	%	ос.	%	ос.	%		
Область	4464	100	4909	100	8753	100	8917	100		
міста										
Миколаїв	1705		1840		3335		3389			
Вознесенськ	147		172		330		324			
Очаків	52		66		97		123			
Первомайськ	269		292		585		535			
Южноукраїнськ	130		152		201		208			
райони										

Арбузинський	84		88		178		191			
Баштанський	173		175		265		297			
Березанський	81		93		158		184			
Березнегуватський	60		94		149		166			
Братський	102		97		163		146			
Веселинівський	102		105		214		219			
Вітовський	243		254		429		431			
Вознесенський	126		147		254		260			
Врадіївський	81		96		171		146			
Доманівський	86		122		222		214			
Єланецький	68		72		137		112			
Казанківський	76		88		160		171			
Кривоозерський	86		100		183		205			
Миколаївський	158		192		249		272			
Новобузький	132		119		229		227			
Новоодеський	126		170		262		296			
Очаківський	67		72		139		128			
Первомайський	143		142		308		318			
Снігурівський	167		161		335		355			

Висновок

Завдання 3. Розрахувати віковий та якісний склад персоналу СТОВ «Здобуток» Арбузинського району.

Таблиця 3. Віковий та якісний склад персоналу СТОВ «Здобуток» Арбузинського району

Показники	Роки			20__р. у % до	
	20__	20__	20__	20__ р.	20__ р.
Облікова чисельність штатних працівників	69	71	72		
Чисельність працівників у віці:					
15-34 років	8	13	16		
з них 15-24 років	2	3	5		
50-54 років	9	12	13		
55-59 років	13	11	9		
Чисельність працівників, які закінчили вищі заклади освіти:					
1-2 рівнів акредитації	4	4	3		
3-4 рівнів акредитації	11	11	12		

Висновок

Завдання 4. Розрахувати якісний склад працівників ТОВ «Ювілейний» Вітовського району

Таблиця 4. Якісний склад працівників ТОВ «Ювілейний» Вітовського району

Показники	Роки			2017р. у % до	
	2015	2016	2017	2015р.	2016р.
Середньооблікова чисельність штатних працівників	181	190	193		
за статтю:					
чоловіки	94	125	127		
жінки	87	65	66		
за віком:					
до 28 років	12	15	16		
29-50 років	133	128	131		
51-54 років	19	25	25		
55-59 років	17	22	21		

Висновок

Завдання 5. Розрахувати основні показники руху персоналу ТОВ «Чиста криниця» Березанського району

Таблиця 5. Динаміка показників руху персоналу ТОВ «Чиста криниця» Березанського району

	Показники	Роки			20__р. у % до	
		20__	20__	20__	20__р.	20__р.
1	Середньооблікова чисельність штатних працівників, осіб	385	367	304		
2	Чисельність працівників на початок звітної року, осіб	387	372	305		
3	Чисельність працівників, яких прийнято на роботу протягом року, осіб	7	8	15		
4	Чисельність працівників, які вибули протягом року, осіб	12	19	17		
5	у т.ч. за суб'єктивними причинами	2	1	3		
6	Чисельність працівників на кінець звітної року, осіб	382	361	303		
7	Коефіцієнт обороту з прийому персоналу 3/1					
8	Коефіцієнт обороту зі звільнення персоналу 4/1					
9	Коефіцієнт плинності персоналу 5/1					
10	Коефіцієнт загального обороту (3+4)/1					
11	Коефіцієнт стабільності					

персоналу (2-4)/1					
-------------------	--	--	--	--	--

Висновок

Завдання 6. Визначити забезпеченість ПП «Дружба» Вознесенського району трудовими ресурсами.

Таблиця 6. Вихідні дані для визначення забезпеченості трудовими ресурсами в ПП «Дружба» Вознесенського району

Показники	20__рік	20__рік	Темп росту, %
Середньорічна чисельність працівників зайнятих в с.-г. виробництві, чол.	241	256	
Площа сільськогосподарських угідь, га	4500	4580	
Площа ріллі, га	4300	4385	
Площа посівів, га	4000	4100	
Поголів'я худоби та птиці, ум.гол.	1236	1652	

Таблиця 7. Забезпеченість трудовими ресурсами ПП «Дружба» Вознесенського району

Показники	20__рік	20__рік	Темп росту, %
Припадає на одного працівника зайнятого в с.-г. виробництві:			
-сільськогосподарських угідь, га			
- ріллі, га			
- посівів, га			
- худоби та птиці, ум. гол.			

Висновок

Тема 10. Продуктивність праці та організація заробітної плати

Теми доповідей

1. Значення і роль продуктивності праці в умовах ринкової економіки.
2. Управління продуктивністю праці.
3. Сутність, функції і принципи організації заробітної плати.
4. Структура заробітної плати. Елементи організації оплати праці.

Завдання 1. Визначити продуктивність праці за натуральними показниками в тваринництві.

Таблиця 1 - Визначення продуктивності праці за натуральними показниками в тваринництві ПП «Дружба» Вознесенського району

Показники	2019 рік	2020 рік	Темп росту, %
Вироблено молока, ц	19327	20018	
Одержано приросту ВРХ, ц	1607	1516	
Прямі затрати праці (тис. люд.-год.) на виробництво:			
- молока	450,1	470,1	
- приросту ВРХ	336,6	419,7	
Вироблено за 1 люд.-год., кг:			
- молока			
- приросту ВРХ			
Витрачено праці на виробництво 1 ц люд.-год.:			
- молока			
- приросту ВРХ			

Висновок

Завдання 2. Визначити продуктивність праці за натуральними показниками в рослинництві.

Таблиця 2 - Продуктивність праці та праце місткість за натуральними показниками в рослинництві ПП «Дружба» Вознесенського району

Показники	Пшениця		Соняшник	
	20__р.	20__р.	20__р.	20__р.
Одержано продукції після доробки, ц	56326	67288	15495	9425
Прямі затрати праці, тис. люд.-год.	97	102	58	67
Вироблено продукції за 1 люд.-год., ц				
Прямі затрати праці на виробництво 1 ц продукції, люд.-год.				

Висновок

Завдання 3. Визначити продуктивність праці за вартісними показниками.

Таблиця 3 - Визначення продуктивності праці за вартісними показниками

в ПП «Дружба» Вознесенського району

Показники	20__р.	20__р.	Темп
-----------	--------	--------	------

			росту, %
Вартість валової продукції сільського господарства в постійних цінах 2016 р., тис. грн.	21763	22571	
в т.ч.: - рослинництва	12091	12234	
- тваринництва	9672	10337	
Валовий дохід, тис.грн.	1317	2278	
Прибуток, тис.грн.	5953	8759	
Прямі витрати праці на виробництво продукції сільського господарства, тис. люд.-год.	1205,1	1408,8	
в т.ч.: - рослинництва	843,6	986,2	
- тваринництва	361,5	422,6	
Середньорічна чисельність працівників, які зайняті в сільському господарському виробництві, чол.	201	191	
в т.ч.: - в рослинництві	114	121	
- в тваринництві	87	70	
Вироблено валової продукції с.-г. виробництва, грн.:			
а) на 1 середньорічного працівника			
в т.ч.: - в рослинництві			
- в тваринництві			
б) на 1 люд.-год.			
в т.ч.: - в рослинництві			
- в тваринництві			
Отримано валового доходу, грн.:			
- на 1 середньорічного працівника			
- на 1 люд.-год.			
Отримано прибутку, грн.:			
- на 1 середньорічного працівника			
- на 1 люд.-год.			

Висновок

Тема 11. Собівартість продукції

Темі доповідей

1. Поняття і характеристика витрат на виробництво.
2. Класифікація витрат за різними методами.
3. Показники собівартості продукції.

Завдання 1. Розрахувати структуру виробничих витрат в галузях сільськогосподарського виробництва .

Таблиця 1 Склад і структура виробничих витрат в галузях сільгоспвиробництва в ПП «Дружба» Вознесенського району

Статті витрат	201_рік	201_рік	201_рік у %
---------------	---------	---------	-------------

	Рослинництво		Тваринництво		Рослинництво		Тваринництво		до базисного року	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	Рослинництво	Тваринництво
Витрати на оплату праці	2098,0		142,0		2258		157,0			
Відрахування на соціальні заходи	769,0		52,0		803,0		58,0			
Матеріальні витрати – всього у тому числі:	7502,0		513,0		12811		849,0			
- насіння та садівний матеріал	1316,0		-		1492		-			
- корми	-		264,0		-		337,0			
- інша продукція сільського господарства	-		-		-		-			
- добрива	1208,0		-		1878		-			
- пальне і мастильні матеріали	2540,0		26,0		3103		36			
- електроенергія	194,0		28,0		214		27,0			
- паливо й енергія	-		-		-		-			
- запасні частини	1389,0		141,0		3141		378,0			
- оплата послуг і робіт сторонніх організацій	855,0		54,0		2983		71,0			
Амортизація основних засобів	333,0		13,0		439,0		19,0			
Інші витрати, включаючи плату за оренду	103,0		11,0		121,0		14,0			
- у тому числі орендна плата за земельні частки	-		-		-		-			
- майнові паї	-		-		-		-			
Усього витрат	10805	100	731,0	100	16432	100	1097	100		

Висновок

Завдання 2. За даними таблиці 2 розрахувати структуру витрат на виробництво 1ц пшениці.

Таблиця 2 Розмір та структура витрат на виробництво 1ц пшениці в ПП «Дружба» Вознесенського району

Елементи витрат	201_р.		201_р.	
	грн.	%	грн.	%
Прямі матеріальні витрати всього, в т.ч.:	63,68		102,55	
- насіння та посадковий матеріал	8,91		16,08	
- мінеральні добрива	14,30		20,18	
- нафтопродукти	20,66		22,20	
- оплата послуг і робіт сторонніх організацій	6,94		23,54	
- решта матеріальних витрат	12,87		20,55	
Прямі витрати на оплату праці	17,04		21,31	
Інші прямі та загально виробничі витрати всього, в т.ч.:	9,78		10,46	
- амортизація необоротних активів	2,71		3,17	
- відрахування на соціальні заходи	6,25		6,64	
- решта інших прямих та загально виробничих витрат	0,82		0,65	
Усього витрат	90,50	100,0	134,32	100,0

Висновок

Завдання 3. За даними таблиці 3 розрахувати структуру витрат на виробництво 1ц соняшнику.

Таблиця 3 Розмір та структура витрат на виробництво 1ц соняшнику в ПП «Дружба» Вознесенського району

Елементи витрат	201_р.		201_р.	
	грн.	%	грн.	%
Прямі матеріальні витрати всього, в т.ч.:	123,87		374,49	
- насіння та посадковий матеріал	27,91		108,30	
- мінеральні добрива	17,94		37,06	
- нафтопродукти	42,48		97,75	
- оплата послуг і робіт сторонніх організацій	-		-	
- решта матеріальних витрат	35,54		131,38	

Прямі витрати на оплату праці	9,54		7,53	
Інші прямі та загально виробничі витрати всього, в т.ч.:	66,59		108,42	
- амортизація необоротних активів	34,52		71,22	
- відрахування на соціальні заходи	3,54		2,80	
- решта інших прямих та загально виробничих витрат	28,53		34,4	
Усього витрат	200	100,0	490,45	100,0

Висновок

Тема 12. Прибуток і рентабельність підприємств харчової промисловості

Теми доповідей

1. Прибуток як основний показник фінансової діяльності підприємства.
2. Поняття і види прибутку підприємства.
3. Рентабельність як показник економічної ефективності діяльності підприємства.

Завдання 1. Розрахувати показники результативності по пекарні за даними таблиці 1.

Показники Асортимент	Річний обсяг реалізації, т	Повна собівартість виробу, грн	Відпускна ціна, грн	Вага виробу, кг
Хліб пшеничний	70	0,63	0,75	0,9
Хліб житній	62	0,49	0,55	1,0
Батон миколаївський	35	0,43	0,50	0,5
Булка українська	10	0,23	0,30	0,2

Середньорічна вартість основних виробничих фондів 145000грн, нормованих оборотних засобів 20500грн

Завдання 2. Відомі такі дані про роботу підприємства у звітному періоді: випущено продукції на суму 240 000 грн загальною собівартістю 182

тис. грн; залишки готової продукції на складах на початок року становили 20 тис. грн, а на кінець року вони зменшились на 9%; протягом року було реалізовано продукції підсобного господарства на суму 18 тис. грн. при собівартості 15,8 тис. грн; одержано грошових коштів у вигляді сплачених штрафів за порушення договірної дисципліни на суму 3,8 тис. грн; мали місце збитки від інших позареалізаційних операцій на суму 3,95 тис. грн; погашені проценти за банківський кредит в сумі 2,2 тис. грн; погашена заборгованість за енергоносії в сумі 8,3 тис. грн; прибуток оподатковувався за ставкою 18%.

Розрахувати величину фонду споживання і фонду нагромадження підприємства, якщо вони формуються у співвідношенні 3:1.

Список використаних джерел

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : підручник. 2-ге вид., Київ : КНЕУ, 2002. 624 с.
2. Березін О. В., Бутенко Н. В. Економіка підприємства: Практикум : навч. посіб. Київ : Знання.: 2012. 784 с.
3. Економіка виробничого підприємства : навч. посіб. / Й. М. Петрович, І.О. Будіщева та ін. ; за ред. Й.М. Петровича. 2-ге вид., перероб та доп. Київ : Знання, 2014. 405 с.
4. Економіка підприємств / за ред. П. С. Харіва. Тернопіль : Економічна думка, 2012. 449 с.
5. Економіка підприємства : підручник / за ред. С. Ф. Покропивного. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : КНЕУ, 2012. 528 с.
6. Економічний аналіз : навч. посіб. / М. А. Болюх та ін. ; за ред. М. Г. Чумаченко. Київ : КНЕУ, 2013. 556 с.
7. Запольський А., Українець А. Екологізація харчових виробництв : підручник. Київ : Вища школа, 2005. 428 с.
8. Ільїна С. Б., Журба Т. С. Контролінг процесів господарської діяльності на підприємствах харчової промисловості : навч. посібник. Київ : Професіонал – 2008. 592 с.
9. Кордзая Н. Р., Єгоров Б. В. Продовольча безпека. Якість та безпечність харчової продукції : монографія. Київ: Олді-Плюс, 2020. 160 с.
10. Купріна Н. М., Баранюк Х. О. Ефективність діяльності підприємств харчової промисловості Одеської області: практичний аспект. *Економіка харчової промисловості*. 2015. Т. 7, Вип. 4. С.28-32.
11. Малів З. О., Луцький І. М. Економіка підприємства : навч. посіб. Київ : Знання, 2012 580 с.
12. Мошенський С. З., Олійник О. В. Економічний аналіз : підручник / за ред. Ф.Ф. Бутинця . 2-ге вид., доп. і перероб. Житомир : ПП "Рута", 2015. 704 с.
13. Протопова В. О., Полонський А. Н. Економіка підприємства : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2013. 220 с.
14. Сідун В. А., Пономарьова Ю. В. Економіка підприємства : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2013. 436 с.

Навчальне видання

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Методичні рекомендації

Укладач: **Олійник** Тетяна Георгіївна

Формат 60*841/16. Ум.друк.арк. ____

Тираж ____ прим. Зам №__

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету
54020, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе,9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №4490 від 20.02.2013р.